

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СУДДІВ У КАРАТЕ-ДО

Володимир МАРКОВ

Донецький національний університет

Постановка проблеми. Правильне та об'єктивне суддівство змагань у будь-якому виді спорту є основою плідної роботи тренерів і спортсменів, основою розвитку даного спортивного напрямку.

Основою реалізації на практиці правил змагань є підготовка суддів, рівень спеціальної підготовки яких мав би відповідати рівню підготовки спортсменів або, краще, бути вище для об'єктивної оцінки ситуацій, які відбуваються під час змагань. Відповідно, для підготовки суддів необхідна спеціальна методика.

Дослідження проводяться відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання та Донецького національного університету за проблемою 2.1.3. "Управління руховою активністю людини (оздоровчі та спортивні аспекти)", яка є частиною Зведеного плану НДР Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту на 2001-2005рр.

Мета роботи – створити можливість проведення змагань із карате-до на вищому рівні об'єктивності, що дозволить більш повно реалізувати потенціал тренерів і спортсменів.

Завдання – розробка та впровадження в процес підготовки суддів методик, що дозволять домогтися істотного підвищення якості суддівства змагань.

Результати дослідження.

1. Структура процесу підготовки та удосконалення майстерності суддів. Підготовки суддів із карате необхідно для початку роботи, щоб претендент мав певний рівень майстерності в карате, який визначається відповідно до програмних вимог відповідних міжнародних організацій. Як в оволодінні бойових мистецтв, де встановлені певні правила проходження атестацій і іспитів і неможливо, наприклад, одержати чорний пояс, минаючи попередні етапи – учнівські ступіні, так і в суддівстві: для одержання міжнародної категорії необхідно пройти попередні рівні суддівства та одержати відповідний досвід.

Багаторічний досвід підготовки суддів показує, що не завжди спортсмен високого класу може стати гарним суддею чи суддею високого класу. Дуже часто цього не відбувається. Більш того, з 100 претендентів, які мають досить високий рівень кваліфікації в карате, суддями можуть стати менше половини, а суддями високого класу або суддями рефері – усього 3-5 спортсменів. Тому задача підготовки кваліфікованих суддів така ж складна, як і задача підготовки переможців і реферів змагань.

Структура підготовки суддів на будь-якому етапі незалежно від рівня кваліфікації однакова, хоча і є відмінності, які простежуються у змістовності різних етапів програми.

Вона містить у собі такі етапи:

- самостійна робота щодо вивчення правил змагань;
- навчально-практичний семінар;
- складання теоретичних і практичних іспитів у рамках семінару;
- проходження практики суддівства на змаганнях відповідного рівня.

Тільки за умови проходження всіх цих етапів і успішного складання теоретичних і практичних іспитів можливе одержання відповідної суддівської категорії. На цьому робота по підготовці та атестації судді не закінчується. Суддя, що одержав категорію, повинний систематично брати участь у семінарах та практичному суддівстві змагань, які відповідають рівню його кваліфікації. При невиконанні цих умов суддівську ліцензію може бути анульовано. Виділяють такі розділи семінарів.

1. Теоретичні лекції з розбором усіх пунктів правил змагань і пояснення кожного з них.
2. Теоретичні семінари з аналізом різних ситуацій, які виникли чи потенційно можливі під час змагань.
3. Практичні заняття із суддівства. Тут необхідно звернути особливу увагу на роль судді у двобої і чітко визначити найважливіші моменти, без яких суддівство змагань неможливо.

2. Основні моменти формування правильного уявлення про суддівство.

Об'єктивна оцінка кожної ситуації бою – параметр суддівства, що здається зрозумілим, але є маса нюансів, без усвідомлення яких суддівство двобою неможливо. Розберемо найбільш значимі з цих нюансів.

1. Необхідно відкинути всі симпатії та антипатії до спортсменів, що можуть виникнути при загальному сприйнятті його на майданчику чи бути продиктованими знанням його колишніх досягнень або невдач, доброї чи незадовільної поведінки тощо.

2. Важливо звернути увагу суддів на те, що при суддівстві двобою визначається не кращий чи гірший спортсмен за сукупністю його здібностей, а той, хто лише в період часу, відведеного на даний двобій, зміг у рамках саме цих змагань домогтися переваги згідно з тими критеріями, які визначені правилами даних змагань. Наприклад, один із спортсменів майстерно володіє широким арсеналом технічних і тактичних засобів, а другий набагато менш досконалий технічно, але виявився важким (незручним) суперником і зміг провести оцінювану дію. Його суперник провів десяток складних технічних дій, але не зміг їх завершити належним чином і виконати вимоги, які відповідають критерію ефективної чи вирішальної техніки. Правильним результатом даного бою може бути тільки програш останнього. Якщо судді (суддя) почнуть екстраполювати дії спортсмена та оцінювати їхній потенціал, а не реальний результат, результат двобою буде перекручений. Це неприпустимо, інакше змагання втратять усякий зміст, і ніколи не виникнуть нові “зірки”, а перемігший кілька разів спортсмен буде “приречений” на подальші перемоги.

3. Не можна допустити у своїй свідомості (якщо ти суддя) думки про те, що суддя на майданчику важливіше спортсмена і може вершити його долю, даючи оцінку чи, караючи. Тільки перевага, показана спортсменом сьогодні, в цьому двобої, з цим суперником, у рамках цих правил, може забезпечити йому перемогу. Суддя ж повинний це побачити, правильно оцінити та відзначити відповідними оцінками. Якщо змагання перетворюються в бенефіс судді чи рефері, коли змагаються судді, а не спортсмени, то організація, яка має такий суддівський корпус, приречена на розвал.

4. Суддя повинний чітко розуміти, що правила існують для визначення більш сильного спортсмена і ні в якому разі не повинні бути використані як інструмент для покарання спортсменів. Задача судді – не шукати привід для покарання, а не пропустити моменту, коли виникне необхідність за допомогою правил змагань захистити спортсмена, сумлінно виконуючої вимоги правил, від того, хто їх порушує та може становити небезпеку для здоров'я суперника.

5. Тільки суддя, який досконально знає правила і вільно володіє жестами та знаками, передбаченими правилами, може вільно судити двобій. Недолік знань буде привертати увагу судді від дій на майданчику. Він більше піклуватиметься про те, щоб не зробити помилки в позначенні своєї думки, ніж про те, щоб не пропустити важливі деталі в діях спортсменів, що змагаються.

6. Великою проблемою недосвідчених суддів є бажання створити видимість свого розуміння кожної ситуації і можливості її оцінити. Дійсна майстерність судді полягає в тому, щоб оцінювати тільки те, що бачив і що можливо побачити, незалежно від того місця, де він знаходиться, не заважаючи об'єктивно оцінити ті дії, що могли бачити тільки інші судді. При цьому необхідно перебороти бажання й спокусу оцінити дії спортсмена не на основі реального бачення конкретної ситуації, а на основі свого досвіду та логіки розвитку подій. Тільки те, що бачив від початку і до кінця, можна оцінювати. Усе інше – помилка.

7. Говорячи про роботу судді і про необхідність в одну мить правильно оцінити ситуацію, не можна недооцінювати той факт, що двобій судять декілька суддів і рефері. Ця бригада виносить колективне рішення. Тому для судді важливо не тільки знати правила, вчасно побачити і правильно оцінити дії спортсмена, але необхідно володіти технікою жесту, свистка та ін. для того щоб цю оцінку вчасно помітив рефері і він зрозумів рефері. У свою чергу, рефері, який вчасно реагує на ситуації миттєво приймаючи правильне рішення на підставі своєї реакції на події та рішення рішення суддівської бригади, може все зіпсувати неправильним жестом рефері, який буде занесений до протоколу в перекрученому вигляді та призведе до виникнення проблем, іноді непоправних.

3. Методичні прийоми, використовувані при підготовці суддів. Методичні прийоми практичної підготовки суддів у карате-до допоможуть більш ефективно працювати на семінарах і оцінювати результати підготовки. Наведемо деякі з них.

Метод кругового суддівства з розширеним контролем у зонах спостереження. На площадку запрошуються 4 претендента, що сідають по кутах і судять двобій. За кожним із них розташовуються по 2 – 3 досвідчених судді з числа членів екзаменаційної комісії чи асистентів. Ракурс спостереження кожного претендента збігається з ракурсом спостереження членів комісії. Під час двобою одним з суддів спостерігачем складається протокол, у якому відзначаються всі “+” і “-” претендента на події, що відбуваються. Кожний із претендентів повинний зробити мінімум у 4 різних зонах і його дії оцінять 8 – 12 суддів високої кваліфікації. Таке тестування може проводитися з різними спортсменами за кількома ракурсами. У результаті рішення про рівень претендента виносяться на підставі порівняння результатів аналізу його роботи.

Метод кругового суддівства з аналізом оцінок в одній із зон контролю. Таке тестування проводиться як за попереднім методом, але поєднується атестація судді з аналізом ситуацій і навчанням суддів на прикладі цього розбору.

Метод кругового суддівства з аналізом оцінок у всіх зонах контролю. Як у попередньому, але замість атестації проводиться навчання. Розбір ситуацій проводиться як протягом двобоїв, так і по їхньому закінченні.

Метод відпрацювання жестів і термінів за сигналами екзаменатора. 1 варіант. Екзаменатор називає оцінки, а ті, що екзаменуються, показують відповідні жести.
2 варіант. Екзаменатор називає дії суперників, а ті, що екзаменуються,

показують відповідні жести і, якщо потрібно, супроводжують їх необхідними термінами.

Метод статичного аналізу ситуацій бою. 1 варіант. Спортсмени спеціальним завданням моделюють ситуацію бою та утримують її досить довго того, щоб судді могли це проаналізувати і винести рішення. Оцінки суддів оцінюються екзаменаторами, або обговорюються, після чого надається команда перейти до наступної ситуації. **2 варіант.** Спортсмени працюють в уповільненому темпі з деякою фіксацією дій, що атакують чи заборонених, а екзаменатор команду зупинитися на тих ситуаціях, які йому необхідні.

Метод перевірки об'єктивності з використанням тиску досвідченим судді. До складу суддівських бригад, що екзаменуються, вводиться досвідчений авторитетний суддя, який за завданням екзаменатора спотворює оцінки для аналізу можливостей суддів не піддаватися зовнішньому впливу.

Метод перевірки об'єктивності з використанням тиску досвідченим суддів. До складу суддівської бригади вводиться суддя, який екзаменується. Судді надається завдання приймати неправильні рішення в процесі двобою, при цьому рефері може підтримувати неправильні рішення чи давати незалежні перекручені оцінки.

Метод перевірки об'єктивності з використанням тиску рефері. Рефері одержує завдання підштовхувати суддів у певних ситуаціях на невірні рішення, а екзаменатор оцінює їхньої реакції.

Висновки. У даній роботі сформульовані основні опорні принципи аналізу підготовки суддів високої кваліфікації та корекції їхньої роботи з удосконалення техніки оцінки ситуацій двобою, методичні рекомендації щодо виявлення проблем, які виникають у роботі суддів. Дані методичні прийоми підготовки та атестації суддів можуть застосовуватися при роботі із суддями в багатьох видах спорту. Однак основних проблем, пов'язаних не з технікою суддівства, а з психологічними особливостями особистості судді, допоможе зрозуміти виникаючі в суддівському корпусі складності, виявити й усунути їхньої причини.

Застосування наведених методичних прийомів повинне бути ретельно підготовленим і відпрацьованим. Задіяні в цьому процесі судді повинні мати не тільки високий професійний рівень, але тонко почувати створювану психологічну ситуацію та свою роль у ній. Основою підготовки суддів, як і підготовки спортсменів, повинна бути найглибша повага до них та розуміння того, що їхні недоліки, помилки й слабкості в якій мірі не повинні викликати роздратування чи інші негативні емоції. Проведення семінарів і атестацій має на меті допомогти претенденту досягти бажаного рівня кваліфікації, вказати на проблеми, які заважають його удосконалюванню, знайти способи довести йому, що бути суддею величезна відповідальність і велика щоденна праця, яку необхідно вирішити для себе, чи готовий ти до цього. Ніколи не можна переувважати претензії та непримиренність до помилок у суддівстві на відношення до суддівської особистості. Тільки той суддівський корпус, де панує атмосфера відвертості в роботі, де повага один до одного, де зауваження й претензії до роботи судді не переносяться на особисті відносини, можливо створення висококласного колективу фахівців. Крім того, клуб, кожна організація повинні вести роботу по підготовці суддів паралельно з підготовкою спортсменів. Суддів потрібно готувати, постійно працювати з ними роками напруженої роботи тренера привели до радості та задоволення результатами, а не до розчарування й досади.

Підготовка суддів високого рівня кваліфікації – складна задача. Обмін досвідом методиками проведення цієї роботи в різних видах спорту може допомогти підняти рівень підготовки українських спортсменів і домогтися ще більш серйозних результатів їхнього виступу на міжнародній арені.

Практичне значення дослідження. Використання методики підготовки суддів у карате-до може принести істотну користь в організації підготовки суддів в інших видах спорту.

PROCEDURE OF PREPARATION OF THE JUDGES IN KARATE-DO

Vladimir MARKOV

Donetsk National University

Abstract. The basic principles of analysis of preparation of the judges of high qualification in karate-do and methodical references under the decision of problems are formulated which arise during the judge. The given methodical receptions can be applied at job with the judges in various kinds of sports.

Key words: karate-do, preparation, methodical receptions, judges.

КОНТРОЛЬ ТА РЕЙТИНГОВА АТЕСТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФУТБОЛЬНИХ АРБІТРІВ ПЕРШОЇ ТА ВИЩОЇ ЛІГИ УКРАЇНИ

Володимир АШАНІН, Анатолій АБДУЛА

Харківська державна академія фізичної культури

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема суддівства в спорті була і зараз залишається дуже актуальною. Роль арбітрів, якість арбітражу визначають тенденції розвитку футболу на сучасному етапі, зросли швидкості та інтенсивність ведення гри. До сучасного арбітра висувають високі вимоги по цілому комплексу критеріїв, що включають в себе фізичних, психологічних, професійних та інших якостей [1,2]. В багатьох випадках від його дій залежить видовищність гри та її результат. Ці обставини зумовлюють пошук нових шляхів удосконалення методики контролю та виявлення нових критеріїв у підвищенні професійного рівня суддівства [3].

Комітет арбітрів Федерації футболу України (ФФУ) проводить послідовну та систематичну роботу із всебічної підготовки та атестації футбольних арбітрів та суддів арбітрів для всіх видів футбольних змагань в країні. В 2003 році Виконком ФФУ затвердив Положення про рейтингову оцінку діяльності футбольних арбітрів, а постійна комісія Комітету арбітрів провела атестацію арбітрів, які проводили українські змагання по футболу в першому колі сезону 2003-2004 року.

Мета досліджень – виявлення об'єктивних показників, що визначають якість діяльності суддів у футболі.